

εις την επίσημον ἐπιστήμην ὡς τὸν κλασικὸν τύπον τῆς ὑπνώσεως.

Αὕτη ἡ ὑπὸ τοῦ Charcot παρασταθεῖσα εἰκὼν τῆς ὑπνώσεως, — ἦν δύναμαι ἠσύχως νὰ ὀνομάσω ἀπατηλὴν εἰκόνα — ἐγένετο δεκτὴ εἰς ὅλον τὸν πεπαιδευμένον κόσμον. Καὶ πᾶς τις, θέλων εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπνωσιν, ἐζήτηε ὅλα ἐκεῖνα τὰ παράδοξα πράγματα, τὰ ὁποῖα ὁ Charcot εἶχε περιγράψῃ, μὴ εὐρίσκων δὲ αὐτά, δὲν παρεδέχετο καὶ ὑπνωσιν. Πάντοτε ἐνέμειναν εἰς τὸ νὰ ζητῶσι μεταξὺ ὑστερικῶν γυναικῶν τὰ καταλληλότερα ὑποκείμενα. Νευροπάθειαν καὶ ὑπνωσιν ἐθεώρουν ὡς συγγενῆ πράγματα.

Βραδύτερον ἀρκοῦντως ἀπεδείχθη — καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐδιδάχθην ἐκ τῆς βραχείας μου πειρας — ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτως. Νευρασθενεῖς καὶ ὑστερικοὶ δὲν ὑπνωτίζονται καθόλου μὲ περισσώτεραν εὐκολίαν ἢ ὑγιεῖς. Τοῦναντίον. Ἡ ὑπνωσις ἐπιτυγχάνει ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἐπὶ ἐντελῶς ὑγιῶν ἀνθρώπων μὲ ἥσυχον καὶ ἐν καλῇ ἰσορροπίᾳ εὐρισκόμενον νευρικὸν βίον, παραδείγματος χάριν ἐπὶ γεωργῶν καὶ ναυτῶν. Νευρασθενεῖς γυναῖκες πολλάκις μετὰ μεγάλης δυσκολίας ὑπνωτίζονται. Ἐπὶ δύο ἀσθενῶν παρετήρησα ὅτι ἡ

δεκτικότης τῆς ὑπνώσεως ἠῤῥξανε καθ' ὅσον ἠλαττοῦτο τὸ νευρικὸν πάθος, καὶ ἀντιστρόφως. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ νευρικοὶ καὶ ὑστερικοὶ δὲν ἔχουσι μεγάλην δεκτικότητα ὑπνωτίσεως, ἔχουσιν ὅμως μεγάλην εὐαισθησίαν πρὸς τὴν ὑπνωτιστικὴν ὑποβολήν. Τὰ νεῦρα αὐτῶν εἶνε τόσον εὐερέδιστα ὥστε καὶ ὁ ἐλάχιστος ψιθυρισμὸς εἰς τὸ οὖς των δύναται νὰ ἐξασκῆσθῃ ἐπ' αὐτῶν φοβερὰν ἐπίδρασιν.

Εἶνε εὐνόητον ὅτι ὁ Charcot καὶ ὁ Heidenhain, ὅστις μετ' ἐκεῖνον ἐξετέλεσε πειράματα ἐν Γερμανίᾳ, ἦλθον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ὑπνωσις εἶνε ἐπιβλαβής· διότι ἐζήτησαν τὰ γνωστὰ ὑστερικά φαινόμενα — καὶ προεκάλλουν αὐτὰ ἀκουσίως διὰ τῆς ὑποβολῆς, ὅπου ἄλλως οὐδέποτε θὰ ἐνεφανίζοντο. Βεβαίως δύναται τις διὰ τῆς ὑπνώσεως νὰ ἐμβάλῃ εἰς νόσον ὑγιῆ ἀνθρώπου, ὅπως καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὴν ὑγείαν εἰς τὸν νοσοῦντα. Τοῦτο ἐξαρτάται οὐχὶ ἐκ τῆς ὑπνώσεως, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποβολῆς. Ὅταν αὕτη γίνεται μετὰ προσοχῆς καὶ περισκέψεως ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ, ἡ ὑπνωσις οὐδέποτε ἐπιφέρει βλαβερὰ ἀποτελέσματα, ὡς ἀπεδείχθη διὰ πλείστων πειραμάτων.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

Η ΔΟΥΛΕΙΑ ΕΝ ΤΗ ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΙ.

(Τέλος.)

ΤΟΙΟΥΤΟΣ ἀπελεύθερος, ἔχων σχεδὸν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἐν τῷ κράτει, ἦτο ὁ Νάρκισσος, ὁ εὐνοούμενος τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου. Ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ — οἰκουρὸς λογιάτατος, στερούμενος πάσης πολιτικῆς εὐφυΐας — ἐχῶνετο εἰς τὰ βιβλία του, ἐφεύρισκε νέα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, καὶ μόνος αὐτὸς ἐξ ὅλων τῶν Ῥωμαίων ἦτο τυφλὸς πρὸς τὰς ἀκόλαστους παρεκτροπὰς τῆς ἀναισχύντου συζύγου του Μεσσαλίνας, ὁ Νάρκισσος διεξῆγε μὲ ἀσφαλῆ καὶ σιβαρὰν χεῖρα τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους, καὶ ἐπὶ τέλος ἦτο ὁ μόνος, ὅστις ἔλαβε τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα, νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς συμπεριφορᾶς τῆς ἀκόλαστου αὐτοκρατείας. Ἐπειδὴ πρὸς τὴν γερούσιαν πολλάκις ἐφέρετο ἀποτόμως, διὰ τοῦτο οἱ ὀλιγαρχικὰ φρονήματα ἔχοντες συγγραφεῖς μᾶς διηγοῦνται περὶ αὐτοῦ, ὅτι σκληρῶς ἐπίεσε τὴν Ῥώμην (ἐννοεῖται, τὴν ὑψηλὴν εὐγένειαν) καὶ ὅτι κατεχράσθη τῆς θέσεώς του, ὅπως πλουτισθῆ παρανόμως.

Καὶ ὁ Πάλλας, ὃς ἐπὶ Κλαυδίου διώκει τὰ οἰκονομικά, ἦτο κατ' ἀρχὰς δούλος. Ἡ σύγκλητος ἐπεσώρευε διὰ τοῦτον τὸν «γένναϊον καὶ ἐξοχον» πάσας τὰς ἐν ἀνθρώποις τιμητικὰς ἐκδηλώσεις, εἶπε καὶ ἔσαινε καθ' ὑπερβολὴν αὐτὸν καὶ μικροῦ ἐδέησε νὰ λατρεύσῃ τὸν κύριον ὑπουργὸν ὡς θεόν. Ἐνδομύχως ὅμως οἱ ἐπὶ εὐγένειᾳ ὑπερήφανοι «λατρευταὶ» ὀλόκληρον λεξιλόγιον πικροτάτων ὕβρεων διεξήρχοντο κατ' αὐτοῦ, θὰ ἔπραττον δὲ τοῦτο καὶ φανερῶς, ἂν μὴ ὑπῆρχεν ἡ ἐπικατάρατος φρουρά, ἥτις ἐγίγνωσκε καλῶς τοῦτο, τοὺς ὑπεναντίους συγκλητικοὺς ἐν νυκτὶ καὶ ὀμίχλῃ νὰ συλλαμβάνῃ ἐπὶ τῶν κλινῶν.

Οἱ Ῥωμαῖοι δούλοι ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν αὐτοκρατόρων διηροῦντο εἰς τρεῖς τάξεις, δηλ. εἰς Ordinarios, Vulgares καὶ Mediatinos.

Οἱ Ordinarii ἦσαν δούλοι πρώτης τάξεως, προνομιοῦχοι, πρὸς οὓς οἱ δεσπότες μετὰ τινος εὐλαβείας προσεφέροντο καὶ παρείχον πίστιν· οὗτοι διεξῆγον ἐν τῷ οἴκῳ τὴν ἐποπτεῖαν, οἷον διηύθυνον τὸ ταμεῖον κ.τ.τ. καὶ συχνὰ ὡς δῶρον ἐλάμβανον τὴν ἐλευθερίαν. Εἶχον δὲ τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσιν ἰδίους δούλους (vicarios) ὡς βοηθοῦς. Ὡς ἀνάτατος ταύτης τῆς ἐξεχούσης τάξεως μνημονευτέος ὁ διαχειριστὴς (procurator), ὃς ἐν τοῖς πλουσίοις οἴκοις ἦν πρόσωπον σημαῖνον, εἰς «quelqu'un», ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι, πρὸς ὃν ὁ κύριος διὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον σχεδὸν φιλικῶς διέκειτο. Ἄλλοι δούλοι τῆς πρώτης τάξεως ἦσαν ὁ villicus, ὃς καὶ actor ἐκαλεῖτο, (ἐπιστάτης τῆς ἐξοχικῆς οἰκίας), ὁ atriensis (ἐπιτηρητὴς τοῦ atrii) καὶ ὁ dispensator (πληρωτὴς, ταμίας). Ἐν μικροτέροις οἴκοις τὰ καθήκοντα τοῦ διαχειριστοῦ συνεχωνεῦοντο πρὸς τὰ τοῦ atriensis καὶ dispensatoris, ὅπερ πρότερον ἦν γενικόν, πρὶν δηλ. ἡ διὰ τῶν δούλων πολυτέλεια τῆς ἀριστοκρατίας ἀυξήθῃ τοσοῦτον, ὥστε οἰκογένειαι τινες νὰ διαιρῶσι τὸ ὑπηρετικὸν αὐτῶν εἰς τάγματα καὶ νὰ ἐπιστῶσιν ἰδιαίτερους ὀνοματολόγους, ἂν ἔργον ἦτο τὸ ὄνομα ἐκάστου δούλου νὰ διαμνημονεῦσαι καὶ τῷ δεσπότῃ ν' ἀνακοινῶσι, ὅποτε ἦν χρεῖα.

Ὡσαύτως οἱ τροφοδόται, οἱ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν, οἷς ἦν ἐπιτετραμμένη ἡ ἐκμίσθωσις τῶν μεγάλων οἰκιῶν, καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀντὶ τοῦ κυρίου τὴν ἐπαρχίαν περιώδεον καὶ οἱ καλλιτεχνικῶς ἢ ἐπιστημονικῶς μεμορφωμένοι δούλοι, δηλ. οἱ ἀρχιτέκτονες, ζωγράφοι, ἀνδριαντοποιοί, κηπουροί, βιβλιοθηκᾶριοι, γραμματεῖς, παιδαγωγοὶ ἱατροὶ κ. τ. τ. ἀνήκον εἰς τὴν τάξιν τῶν ordinariorum.

Οἱ Vulgares ἀντιστοιχοῦσι πρὸς οὓς ἡμεῖς «κρείττονας ὑπηρετάς» καλοῦμεν· ἦσαν δὲ θυρωροί, λακαῖοι, ἀκόλουθοι (pedisequi, ἀκολουθοῦντες τὸν κύριον κατὰ

ΘΑΡΙΣΤΥΣ.

Εικὼν ὑπὸ F. Andreotti.

την έξοδον), φορειοφόροι, μάγειροι, ἀρτοπῶλαι, δαιτροί, κουρείς, κομμωταί, βαλανεῖς καὶ μυρεψοί, ἱματιοφύλακες κ. ο. κ. Οἱ Mediastini τέλος ἐτέλουν τὰς ὑποδεστέρας ἐν τῷ οἴκῳ ὑπηρεσίας· ἔσαιρον, ἐκάθαρον, ἔπλυνον τὰ ἐπιτραπέζια σκευή, ἐτίνασσαν τοὺς τάπητας καὶ ἦσαν ὅλως οἱ βοηθοὶ τῶν Vulgares.

Ὅ,τι λέγει ὁ Λούκιος Ἀνναῖος Σενέκας ἐν τῷ ἄνω μνημονευθέντι χωρίῳ περὶ τῆς χλευαστικῆς μεταχειρίσεως τῶν δούλων, ἀναφέρεται μάλιστα εἰς τοὺς Vulgares.

Ἄλλ' ὅμως ὑπῆρχε χρόνος ἐν Ῥώμῃ, ὡς ἐμνημονεύσαμεν, καθ' ὃν ἡ τραχύτης αὐτῆ δὲν ἦτο γενικὴ καὶ ἡ αὐτοσυναίσθησις τῶν ἐλευθέρων δὲν εἶχε καταστῆ ἀπάνθρωπος ὑπεροψία. Τοῦλάχιστον ὁ Πλούταρχος διηγεῖται ἡμῖν περὶ τοῦ Κάτωνος τοῦ πρεσβυτέρου, ὅτι εἰργάζετο τὸν ἀγρὸν κοινῶς μετὰ τῶν ἑαυτοῦ δούλων, συνέτρωγε μετ' αὐτῶν (καὶ δὴ οὐχὶ πολυτελέστερον) καὶ ἐβοήθει τὸν μάγειρον εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν φαγητῶν· Ἐν τῷ βίῳ τοῦ Κοριοιάνου λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς γενικῶς: Προσεφέροντο τότε πρὸς τοὺς δούλους μετὰ πολλῆς μετριότητος καὶ ἐπεζήτουν ὡς τὰ πολλὰ νὰ ἐφελέκωσιν τοὺς δούλους πρὸς ἑαυτοὺς καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς οικεῖους, συνεργαζόμενοι δὲ μετ' αὐτῶν μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας κοινῇ συνέτρωνον.

Ἄλλὰ καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ὑπῆρχον εὐγενῶν αἰσθημάτων ἄνθρωποι, οἵτινες ἐν τῇ μετὰ τῶν δούλων ὀμλία μεγάλῃν φιλανθρωπίαν ἐπεδεικνυον.

Ὡραῖον παράδειγμα ἐγκαρδίων σχέσεων μετὰ τοῦ δεσπότη καὶ τῶν ἑαυτοῦ δούλων καὶ ἀπελευθέρων ἀναφέρει ἡμῖν ἐπιστολὴ Πλινίου τοῦ νεωτέρου (Ep. V, 19):

«Βλέπω πόσον πρᾶως μεταχειρίζεσαι τοὺς ἀνθρώπους· σοὶ ἐξομολογοῦμαι δ' εἰλικρινῶς πόσον ἐπιεικῶς μεταχειρίζομαι τοὺς ἐμούς· ἔχω αἰεὶ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ Ὀμηρικόν:

Πατήρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν

καὶ τὸ ἡμέτερον «πατήρ τῆς οἰκογενείας» (pater familias). Καὶ ἂν ὅμως ἤμην ἐκ φύσεως ἀπότομος καὶ σκληρὸς μᾶλλον, βεβαίως θὰ με συνεκίνηει ἡ ἀσθένεια τοῦ ἀπελευθέρου μου Ζωσίμου, ᾧ τινι τοσοῦτῳ μείζονα φιλανθρωπίαν ὀφείλω νὰ ἐπιδεικνύω, ὅσῳ μᾶλλον ἔχει νῦν χρεῖαν ταύτης . . . Τούτοις προσθετέα ἡ συμπάθειά μου, ἣτις δι' αὐτῶν τῶν κινδύνων ἐπηυξήθη. Ἐγκεῖται ἐν τῇ φύσει τὸ νὰ μὴ ἐξεγείρη καὶ ἀναρριπίσῃ τὴν ἀγάπην ἄλλο τι τοσοῦτον, ὅσον ὁ φόβος περὶ τῆς ἀπωλείας, ὃν ἐγὼ οὐχὶ ἀπαξ ὑπὲρ αὐτοῦ ἠσθάνθη. Διότι ἤδη πρό τινων ἐτῶν, ὅτε οὗτος ἐπὶ μακρὸν καὶ μετὰ κόπου ἐφωνάσκει, ἐπτυσεν αἷμα· τούτου ἕνεκα ἀπέστειλα αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον, ὁπόθεν μετὰ μακρὰν ἀποδημίαν μόλις ἐσχάτως ὑγῆς ἐπέστρεψεν. Ὅτε δὲ πάλιν ἐπὶ τινος ἡμέρας ὑπερβαλλόντως τῆς φωνῆς αὐτοῦ χρῆσιν ἐποίησατο, ἐλαφρὰ βήξ ὑπέμνησεν αὐτὸν τὴν παλαιάν νόσον καὶ αὐτίς ἐπτυσεν αἷμα. Ὅθεν σκέπτομαι ν' ἀποστειλῶ αὐτὸν εἰς τὰ ἐν Foro Julii κτήματα σου, καθ' ὅσον πολλάκις ἤκουσα παρὰ σοῦ, ὅτι ὁ ἀήρ ἐκεῖ εἶνε ὑγῆς καὶ τὸ γάλα πρὸς τοιαύτας θεραπειάς λίαν ὠφέλιμον . . .

Πόσον ὅμως ἀποτόμως ἡ μέση τάξις ἐν τοῖς χρόνοις

τῆς παρακμῆς μετεχειρίζετο τοὺς δούλους καὶ τὰς δούλας, πληροφοροῦσιν ἡμᾶς λατίνων συγγραφέων πλείστα ἐν μέρει πολλάκις παρατεθεῖσαι μαρτυρία.

Περιφημότερα εἰσι μάλιστα αἱ περιγραφαί, δι' ὧν ὁ σατυρικὸς Ἰουβενάλης παριστᾷ τὴν τυραννικὴν σκληρότητα Ῥωμαίας γυναικὸς τοῦ συρμού. «Ὅσακις ἡ δέσποινα», λέγει, «ἐξοργίζεται, ἀπόλλυται ἡ ἀρχικλώστρια. Οἱ ἱματιοφύλακες οὐδέποτε φέρουσι τὰ πρέποντα ἱμάτια, ὁ φορειοφόρος αἰετοτε ὑστερεῖ πολὺ· ἐπὶ τοῦ ἐνὸς θραύεται ἡ ῥάβδος, τὸν ἕτερον ἐρυθραίνει ἡ μαστίξ τὸν δὲ τρίτον τὸ κνοῦτον. Ὑπάρχουσι γυναῖκες, αἵτινες εἰς τοὺς βασανιστὰς παρείχον ἰδιαιτερον ἐτήσιον μισθόν. Ἡ δέσποινα διατάσσει μαστίγωσιν καὶ συγχρόνως ψιμυδιοὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς, ὑποδέχεται τὰς φίλας ἢ θεωρεῖ τὸ χρυσοῦφαντὸν κράσπεδον τῆς ἐσθῆτός τῆς, συγχρόνως δὲ πίπτει βροχὴ πηλῶν· διεξέρχεται τὸ βιβλίον τῶν δαπανῶν, ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ αἱ μαστιγώσεις κροτοῦσι καὶ ροιζοῦσι, ἕως οὗ τέλος οἱ μαστιγῶται ἐκ κόπου σταματῶσι ἀντηχεῖ δ' ἰσχυρῶς φωνὴ τῆς δεσποίνης «ἔξω».

Ἐτι μᾶλλον λυσσαλέα φρουάττει ἡ τοῦ συρμού Ῥωμαία γυνή, ὅταν κομμῶται. Τρέμουσα ἐξ ἐνδομύχου ἀγωνίας σπεύδει εἰς τὸ ἔργον ἢ δυστυχῆς δούλη. «Διὰ τί ὁ πλόκαμος οὗτος ἐδῶ δὲν κεῖται τόσον ὑψηλὰ ὡς ὁ ἄλλος;» ἐρωτᾷ μετ' ὀργῆς ἡ δέσποινα καὶ εὐθύς τὸ βούνευρον κροτεῖ ἐπὶ τῶν γυμνῶν ὤμων τῆς ὑπηρετίας.

Ἐπίσης γνωστὴ καὶ ἠθικῶς μᾶλλον ἐπονειδιστὸς εἶνε ἡ σκηνή, ἣτις συμβαίνει κατὰ τι δεῖπνον παρὰ τῷ Ῥωμαίῳ ἱππεὶ Βεδίῳ Πολλίῳ. Ὁ Βέδιος, ὠμὸς καὶ σπάταλος, εἶχε καλέσῃ εἰς δεῖπνον τὸν αὐτοκράτορα Αὔγουστον. Κατὰ τὴν τραπεζοκόμησιν ὁ οἰνοχόος ἔθραυσε κρυστάλλινον ποτήριον. Ὁ Βέδιος διέταξε νὰ ρίψωσι τὸν δειλαιὸν εἰς τὰς μυραῖνας τοῦ ἰχθυοτροφείου πρὸς βορᾶν· ὁ εὐγενὴς συνήθιζεν οὕτω νὰ πράττει, διότι οἱ ἰχθύες οὗτοι ἐγίνοντο λίαν εὐστομοὶ, ὅτε ἐπαχύνοντο δι' ἀνθρωπίου κρέατος. Ἄλλ' ὁ δούλος ἐπεσε πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ αὐτοκράτορος Αὔγουστου καὶ ἐζήτηε προστασίαν· ἐπειδὴ δ' ὁ Βέδιος Πολλίῳ ἐτόλμησε ν' ἀντιστῆ εἰς τὴν μεσιτείαν τοῦ αὐτοκράτορος, οὗτος ἀνεφώνησε: «Φέρε ἐδῶ πρὸς ἐκλογὴν ὅσας κύλικας ἔχεις ὁμοίας ἢ τοιαῦτα σκευή, οἷα σὺ ἐκτιμᾷς!» Κομισθέντων δὲ τῶν πολυτίμων ποτηρίων, διέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ θραύσωσι πάντα ἀδιακρίτως. «Ὁ Πολλίῳ», ὡς λέγει Δίων ὁ Κάσσιος, «κατέστη μέλας ἐξ ὀργῆς, ὠφείλεν ὅμως τὴν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοσοῦτων ἄλλων ποτηρίων ὀργὴν νὰ μὴ ἐπιδεικνύῃ μᾶλλον ἐπαυξανομένην ἢ ἐπὶ τῷ ἐνί, οὐδὲ νὰ ἐπικρεμάσῃ κατὰ τοῦ δούλου ποιήν.»

Παρὰ τῷ Ἰουβενάλῃ εὐρηται διάλογος Ῥωμαίου τινὸς καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, οὗ τὸ περιεχόμενον τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐστὶ χαρακτηριστικόν, καθ' ὅσον ἐπικυροῖ τὴν παλαιάν γνώμην, ὅτι γυνὴ ἀπαξ ὑπερπηδήσασα τὰ ὅρια τῆς ἑαυτῆς φύσεως ἀποβαίνει κτηνωδέστερον ὃν ἢ ὁ ἀνὴρ.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Ῥωμαία ἀπατεῖ, ἵνα ὁ σύζυγος διατάξῃ τὴν κατασκευὴν σταυροῦ· «ἐπιθυμῶ», ὡς θὰ ἐπεθύμει νέον τι βραχιόνιον ἢ θέσιν ἐν τῷ θεάτρῳ, τὴν ἀνασταύρωσιν δούλου. Ὁ σύζυγος, ὅστις διέσφωξεν ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον Ῥωμαϊκὸν αἰσθημα τοῦ δικαίου, ἀπαντᾷ:

«Διὰ τί; τί διέπραξεν ὁ δούλος ἄξιον θανάτου; τίς

μαρτυρεί; τίς μνηύει; Θαυμάζεις διότι ἐρώτῶ οὕτω· ἀλλ' ὅταν πρόκειται περὶ θανάτου ἀνθρώπου, οὐδεμία ἀναβολὴ εἶνε μακρά.»

«Μαρέ», ἀπαντᾷ ἡ γυνή. «Ὁ δούλος δὲν εἶνε ἀνθρώπος· ἴσως οὐδὲν κακὸν διέπραξε· καλῶς· ἀλλ' ἐγὼ ἐπιθυμῶ ν' ἀποθάνῃ· τὸ διατάσσω, ἡ δὲ θέλησίς μου εἶνε ἀποχρᾶν λόγος.»

Δεσπότηι, οἷα ἡ ἄτιμος αὐτῆ Ἐρινύς καὶ ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς ἄσωτος Πολλίων, ἀνέτρεφον φυσικῶ τῷ λόγῳ συρφετὸν δούλων, οἵτινες ὑπὸ μυχίας λύσεως ἠφρίζον κατὰ τῶν βασανιστῶν καὶ δοθείσης εὐκαιρίας τὴν λύσαν αὐτῶν δι' ἔργων ἐξεδήλουν. Πλίνιος ὁ νεώτερος διηγείται ἡμῖν ἐν τῇ πρὸς Ἀκίλιον ἐπιστολῇ τοῦ φοβερόν παράδειγμα τοιαύτης οικιακῆς στάσεως. «Φοβερά καὶ ἀξία οὐχὶ μόνον ἐν ἐπιστολῇ ν' ἀναγραφῇ εἶνε ἡ κάκωσις, ἣν ἔπαθε ὑπὸ τῶν δούλων αὐτοῦ ὁ Λάργιος Μακεδῶν, ἀνὴρ πραιτωρικός· ἴσως οὐχὶ ἀδίκως· διότι τῇ ἀληθείᾳ ἦν ὑπερφίαλος καὶ σκληρὸς καὶ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἐνεθυμεῖτο ὅτι καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἦτο δούλος. Τὸ πρᾶγμα ἔχει ὡς ἐξῆς· ὁ Λάργιος ἐλούετο ἐν τῇ ἐπαύλει αὐτοῦ ἐν Φορμίᾳ· αἴφνης περεκύκλωσαν αὐτὸν οἱ δούλοι του· ὁ εἷς λαμβάνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λαμποῦ, ὁ ἄλλος κτυπᾷ αὐτὸν εἰς πρόσωπον, ἄλλοι δὲ τύπτουσιν αὐτοῦ ἰσχυρῶς τὸ στήθος καὶ τὴν κοιλίαν. Ὅτε δὲ τέλος ἐνόμισαν αὐτὸν νεκρόν, ἔρριψαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θερμοῦ ἐδάφους, ἵνα βεβαιωθῶσιν ὅτι ὄντως εἶνε νεκρός. Ἐμεινεν ἀκίνητος, εἴτε διότι ἦτο ὅλως ἀναίσθητος, εἴτε διότι προσεποιεῖτο. Ὑστερον δὲ συνῆλθεν εἰς ἑαυτόν, ... μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας ἀπέθανεν οὐχὶ ὅμως ἀνευ τῆς παρηγορίας ὅτι ἔλαβε ζῶν ἱκανοποίησιν, οἷαν μόνον οἱ φονευθέντες λαμβάνουσι. Βλέπεις εἰς ποίους κινδύνους, εἰς ὅποιον ὄνειδος, εἰς ὁποίας κακώσεις ἐσμὲν ἐκτεθειμένοι. Ἀλλὰ καὶ ὅταν τις πρᾶως καὶ ἀνθρωπίνως φέρηται, πάλιν δὲν εἶνε ἀσφαλῆς· διότι οἱ δεσπότηι φονεύονται οὐχὶ ἐκ δικαίας αἰτίας, ἀλλ' ἐκ κακίας.»

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο τοῦ Πλινίου εἶνε πως παράδοξον, ἀφ' οὗ ὀλίγῳ πρότερον περὶ τῆς σκληρότητος τοῦ Λαργίου Μακεδόνος ἐποιήσατο λόγον· ἄμυνά ἐν πληρεὶ ἀπελπισμῷ παρῴρησε τοὺς δούλους εἰς τὸν φόνον. Ἐκ τῆς θλιβεράς τοῦ Πλινίου σκέψεως γίνεται δήλη ἡ γενικὴ τῶν ἐλευθέρων περὶ τῶν δούλων ἀγωνία, ὁ φόβος ἐκεῖνος, ὅστις ἐν μὲν τῇ Σπάρτῃ τὰς ἐν νυκτὶ κατάσκοπευτικὰς περιπολίας, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ ὑπερβαλλόντως βαρβάρους νόμων διατάξεις παρήγαγεν. Ἡ ἱκανοποίησις, ἣς Λάργιος ὁ Μακεδῶν ἔτυχε, συνίστατο ἐν τούτῳ, ὅτι ἅπαντες οἱ δούλοι, οἵτινες κατὰ τὴν δολοφονίαν μετὰ τοῦ κυρίου ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην εὐρίσκοντο, ἐθεωρήθησαν συνένοχοι καὶ ἐτιμωρήθησαν διὰ θανάτου ὡς οἱ πραγματικοὶ ἔνοχοι. Ἐδέχθησαν ὅτι καθήκον τῶν παρόντων δούλων ἦτο νὰ ἐμποδίσωσι τὸν φόνον καὶ ἐπεζήτησαν συγχρόνως πάντας τοὺς δούλους διὰ τοῦ φόβου περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν τύχης νὰ παρορμησῶσιν, παντὶ σθένει νὰ παρεμποδίσωσιν ὁμοίας πράξεις. Ὅτε τὸ αἰμοσταγὲς τέρας, ὁ Ὅστιος Κουάδρας, ὑπὸ τῶν τεταλαιπωρημένων αὐτοῦ δούλων ἀπηγγονίσθη, ὁ Αὐγουστός ποιούμενος χρῆσιν τοῦ περὶ παροχῆς χάριτος δικαίωματος αὐτοῦ ἀπληυθέρωσε τοὺς ἀληθεῖς ἐνόχους. Ὁ δὲ Νέρων τούναντίον ἐπεκύρωσεν ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει τὴν ὠμὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου, ἣτις ἅπαντας

τοὺς δούλους ἐν ὅλῳ τετρακοσίους κατεδικάσεν εἰς θάνατον, εἰ καὶ μόνον εἰς τὸ ἐγκλημα εἶχε διαπράξῃ. Τοιαύτην σφαγὴν οὐδαμῶς ἐδύνατο ν' ἀνεχθῶσιν οἱ Ῥωμαῖοι· ὁ γενικὸς οἶκτος κατέξανέστη, μάλιστα δὲ ἡ τρίτη τάξις τῶν πολιτῶν προήγγελλεν ἀπειλητικὰς ἀντενεργείας, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ μὴ θέλων νὰ υποχωρήσῃ προσέλαβε τοὺς πραιτωριανούς, ἵνα προφυλάξωσι τὸν τόπον, ἔνθα ἐμελλε νὰ γείνη ἡ σφαγὴ, ἀπὸ τῶν ἀντενεργειῶν τοῦ λαοῦ.

Μεγά μέρος τῶν Ῥωμαίων δούλων διέζη ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις (ergastula). Τὰ ἐργαστήρια ταῦτα ἦσαν ἀρχικῶς καταστήματα διὰ τοὺς δούλους, οἵτινες ἐγίνοντο ἔνοχοι ἐγκλήματι τινι, οὐχ ἤττον ὅμως εἰσήγοντο εἰς αὐτὰ καὶ δούλοι, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν ἐνομιζόντο ἐπικίνδυνοι. Τὰ ἐργαστήρια ἦσαν κατὰ τὸ ἡμισυ ὑπόγεια οἰκοδομήματα περιέχοντα πάντα τὰ δυνατὰ προφυλακτικὰ μέσα κατὰ τῆς διαρρήξεως, οἷον ἀλύσεις, περιλαίμια, δαυμάτια ποινῶν καὶ βασάνων, ὅλως δ' ἦσαν τὰ βδελυρώτατα βασανιστήρια τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιότητος. Μόνον τὰ μεταλλεῖα τῆς Σαρδηνίας, ἔνθα οἱ καταδικασθέντες τοσοῦτον ἔπασχον, ὅσον τὴν σήμερον οἱ ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας συλλαμβανόμενοι πολιτικοὶ κατάδικοι ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Σιβηρίας, ἐδύνατο νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς τὰποτρόπαια ταῦτα κάτεργα. Ἡ σκληρότης ἐνταῦθα ἐγέννα σκληρότητα, ὅσῳ χλευαστικώτερον μετεχειρίζοντο τοὺς τῶν ἐργαστηρίων δούλους, τοσοῦτῳ σκληρότερον ὤφειλον πάσαν πρὸς φυγὴν ἀπόπειραν νὰ παρακαλύωσιν. Ὅθεν καὶ κατὰ τὴν ἐργασίαν ἔτι ἦσαν οἱ δυστυχεῖς ἀνὰ δύο δι' ἀλύσεων συνδεδεμένοι· ἦν δ' αὐτοῖς ἀπηγορευμένον τὸ διαλέγεσθαι· τὸ δ' ἐλάχιστον πρὸς τὴν τοῦ οἴκου τάξιν πλημμέλημα ἐκόλλετο διὰ μαστιγώσεως, δι' ἐβδομαδιαίας ἐν σκότει καθεύξεως καὶ πλήρους βασάνων πείνης.

Παρὰ τὴν ἐπίμοχθον προσοχὴν, δι' ἣς ἡ Ῥωμαϊκὴ κοσμοκρατορία τὰναρίθμητα ἑκατομμύρια τῶν δούλων τῆς ἐφύλαττε, πολλάκις ἐπέτυχον οἱ δούλοι δι' ἐπικινδύνου στάσεως τὴν πολιτείαν νὰ κλονήσωσι καὶ ταύτην νὰ ἀγάγωσιν ἐγγύτατα τοῦ χείλους τοῦ βαράθρου. Τὸ τελευταῖον συνέβη κατὰ τὰ 73—71 π. Χ. διὰ τῆς ὑπὸ τὸν Σπάρτακον ἰσχυρᾶς τῶν δούλων ἐξεγέρσεως. Τὸ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου σπουδαῖον τοῦτο γεγονόςὸς συνέβη ὡς ἐξῆς:

Ἐν Καπύῃ Λέντουλος τις Βατιᾶτος εἶχε σχολὴν δούλων ὀπλομάχων. Ὁ τῶν ξιφομάχων στρατῶν τοῦ Λεντούλου φαίνεται ὅτι ὡς πρὸς τὴν διακόσμησιν καὶ τὴν μεταχειρίσιν τῶν ἐν αὐτῷ πολὺ ὀλίγον διέφερε τῶν ἄνω μνημονευθέντων κατέργων. Διακόσιοι σχεδὸν ἐκ τούτων τῶν ἐν τῷ στρατῶνι κατὰ τὸ πλεῖστον Γαλάται καὶ Θράκες, οὓς ὁ Βατιᾶτος εἶχεν ἀγοράσῃ καὶ χωρὶς νὰ διαπράξωσι τι ἐγκλημα, ἀδίκως καὶ βίᾳ εἶχεν ἐγκαθεύρξῃ, συνάμωσαν ν' ἀποδράσωσιν· ἀλλ' ἡ συνωμοσία προυδόθη. Ἐβδομήκοντα δ' ὅμως καὶ ὀκτῶ ἐκ τῶν διακοσίων ἔλαβον τῆς ἀποκαλύψεως ἐγκαίρως γνῶσιν, ὥστε νὰ προλάβωσι τὸν νόμον τοῦ τυράννου αὐτῶν, καί, καίπερ προῶπως καὶ ἀνευ τῶν ἀναγκαίων ὄπλων, νὰ γείνωσιν ἄφαντοι. Παραλαβόντες δὲ τινὰς μαγειρικὰς μαχαίρας καὶ ὀβελούς διηυθύνθησαν πρὸς νότον. Ἀληθῶς, ἀσήμαντος ἀρχὴ τοῦ μετὰ ταῦτα φοβεροῦ πολέμου. Καθ' ὁδὸν συνήντησαν ἄμαξαν, ἣτις ἐκόμιζεν ὄπλα ξιφομάχων εἰς Καπύην· ἐλεηλάτησαν

αὐτὴν καὶ οὕτως ἐξωπλίσθησαν τελείως· μετὰ δὲ τοῦτο τρεῖς ἐξέλεξαν ἡγεμόνας, τὸν Θρακὰ Σπάρτακον καὶ, ὡς ὁ Ἀππιανὸς λέγει, τοὺς δύο Κέλτας Κρίζον καὶ Οἰνόμαον.

Τὸ στίφος ηἰξήθη ἀφθόνως. Πάνταχού οἱ δοῦλοι ἐδραπέτευον ἀπὸ τῶν κυρίων των, ἵνα προστεθῶσιν εἰς τὸ «στράτευμα τῶν ἐλευθερωτῶν», προτιμῶντες ν' ἀποδάνωσιν ἢ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν στυγεράν δουλοσύνην. Μετ' οὐ πολὺ οἱ ἐπαναστάται ἐγένοντο ἀρκούντως ἰσχυροί, ὥστε νὰ ἀντιταχῶσι πρὸς σῶμα πολεμιστῶν ἐπεξερχόμενον κατ' αὐτῶν ἐκ Καπύης. Τὸ στρατιωτικὸν σῶμα ἐνίκηθη καὶ κατεκόπη. Οἱ ἐπαναστάται ἔλαβον ὡς λείαν μέγαν ἀριθμὸν πολεμικῶν ὄπλων, ἀντήλλαξαν δ' αὐτὰ ἀντὶ τῶν ὀπλομαχικῶν, «ἅτινα ὡς ἀτιμωτικά καὶ τὸ ὄνειδος τῆς δουλείας αὐτῶν ἀναμιμνήσκοντα ἀπέβαλον.» Ὁσημέραι πληθυνόμενον τὸ στίφος ἐστράφη πρὸς τὸν Βεζούβιον, οὗ αἱ σπυραγγίδεις κλιτύες παρεῖχον αὐτοφυεῖς προμαχάνας. Ἐκεῖ ἰδρύθησαν κατ' ὄλους τοὺς κανόνας τῆς τακτικῆς καὶ ὠχυρώθησαν. Ἦδη καὶ ἡ πρωτεύουσα ἤρξατο ἐπὶ τῷ πράγματι ἀνησυχῶσα· ἡ σύγκλητος ἀνανήψασα συνήδρευσε καὶ διεκήρυξε τὸ πρᾶγμα σοβαρὸν καὶ ἔπεμψε κατ' αὐτῶν τὸν στρατηγὸν Κλώδιον, κατ' ἄλλους δὲ τὸν Βαρίνιον, ὅστις καὶ τελέως ἐπολιόρκησε τοὺς ἐπαναστάτας. Ἄλλ' οἱ δοῦλοι ἔπλεξαν ἐκ τῶν κλιμάτων τῆς ἀγρίας ἀμπέλου, ἦτις ἐφύετο ἐπὶ τῆς κορυφῆς, «ἰσχυράς καὶ μακρὰς κλίμακας», καὶ κατέβησαν ἀπὸ ἀποτόμου πλευρᾶς βράχου, ἦν ὁ Κλώδιος δὲν εἶχε προῦπολογίση, διότι ἐδεῶρει παντάπασι ἀδύνατον τὴν ἐντεῦθεν κατάβασιν. Οὕτως οἱ στασιῶται ἐπέπεσον κατὰ τοῦ πρᾶιτωρος ἀπροσδοκῆτως ἐκ τῶν γῶτων καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὰ ἐκπεπληγμένα αὐτοῦ στρατεύματα, ἅπαν δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦ Κλωδίου ἐγένετο λεία τῶν νικητῶν.

Ἡ ἐπιτυχία ἐξήγειρε τελείως τὴν ἐλπίδα τῶν καταπιεζομένων δούλων καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν φρονιμωτάτων, πᾶσα δὲ στιγμή ἐνίσχυεν αὐτούς· ἀθρόοι προσετίθεντο οἱ ἐλεύθεροι ποιμένες τῆς Λουκανίας, οἱ φυσικοὶ ἐκεῖνοι ἐχθροὶ τῶν τὰ πάντα καταβροχθίζόντων ἀριστοκρατῶν, οἵτινες παρεχώρουν εἰς αὐτοὺς μόνον μερίδας τινὰς μικρὰς γῆς μεταξὺ τῶν ἐκτεταμένων κτημάτων αὐτῶν πρὸς νομὴν. Πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους εἶχεν ὁ Σπάρτακος συλλέξῃ στρατὸν, ὅστις τῷ ἐκ νέου ἐπελθόντι ἐχθρῷ αὐδὶς ἐπήνεγκεν ἦταν καταστρεπτικὴν.

Ἦδη ἡ σπουδαίως ἀνησυχῶσα σύγκλητος ἔπεμψε τοὺς δύο ὑπάτους ὡς προκειμένου δυσχερεστάτου πολέμου. Ἀλλὰ ματαίως. Οἱ στρατοὶ τῶν ὑπᾶτων κατεκόπησαν καὶ ὁ Σπάρτακος, ὅστις ἤδη τοῦλάχιστον 120,000 ἀνδρῶν εἶχε μετ' αὐτοῦ, θὰ καθίστατο ἀπεριόριστος κύριος τῆς Ἰταλίας, ἂν ἐπωφελεῖτο τὴν εὐκαιρίαν νὰ βαδίση κατ' εὐθείαν κατὰ τῆς Ῥώμης.

Ἐριδες πρὸς τὸν Κρίζον (ὁ Οἰνόμαος εἶχεν ἤδη πέσῃ ἐν μάχῃ) ἀνεχαίτιζον τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Σπάρτακου· μετὰ δὲ τινα χρόνον ἀπεσπᾶσθη ὁ Κρίζος μετὰ τοῦ ὑφ' αὐτὸν πλήθους ἀπὸ τοῦ κυρίου στρατοῦ καὶ κατενικήθη ὑπὸ τοῦ Κράσσου, ὃν ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ῥώμη εἶχεν ἀνακηρύξῃ στρατάρχη, οὐ μακρὰν τοῦ ὄρους Γαργάνου, ὡς ἤρμοζεν εἰς τὴν ὑπὸ ἰσχυρογνωμοσύνης ἐπακολουθουμένην ἀνεπιτηδειότητα αὐτοῦ.

Οὕτω κατηνέχθη σπουδαῖον τραῦμα κατὰ τῶν στασιωτῶν, οὐ μόνον διὰ τῆς ἀπωλείας τοσοῦτον ἀξιολόγων μαχίμων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἠθικῆς ἐπιδράσεως τῆς νίκης, ἣν ἀπέδωκε τοῖς στρατιώταις τῆς δημοκρατίας τὸ παλαιὸν αὐτῶν θάρρος.

Ἐπὶ τέλους δὲ καὶ ὁ Σπάρτακος κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐπιδεξίου ἐχθροῦ. Πρὸς νότον τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Σιλάρου ἐξερράγη ὁ δεινὸς ἐκεῖνος ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ ἀγών, ὃς ἐμελλε νὰ κρίνῃ μεταξὺ τῆς κυριάρχου Ῥώμης καὶ τοῦ στίφους τῶν ἀπολυθέντων δούλων τῆς Ἡμετέρας. Ἡ μεγάλη πληθὺς τῶν στασιωτῶν ἀπέθανε θάνατον ἀνδρῶν ἐλευθέρων· φέροντες πληγὰς ἐπὶ τοῦ στήθους χαινούσας ἐκάλυπτον ἐν ἀσυνόπτῳ ἐκτάσει τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ὁ Σπάρτακος, ὅστις πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συμπλοκῆς εἶχεν ἀποκτείνῃ τὸν ἵππον του — («ἂν μὲν νικήσωμεν, δύναμαι νὰ λάβω πολλοὺς καὶ καλοὺς ἵππους παρὰ τῶν ἐχθρῶν, ἂν δὲ ἡττηθῶμεν, οὐδ' αὐτὸς μοι χρησιμεύει!») εὐρέθη μεταξὺ τῶν θυμάτων. Μέρος τῶν στασιαστῶν συνέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι ζῶντας. Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἡ «κοινωνικὴ εἰρήνη» ἐν τῷ κλονισθέντι κράτει αὐδὶς ἀποκατέστη. Κατὰ μῆκος τῆς Ἀππίας ὁδοῦ ἀντήχουν τὰ διὰ πελέκεων κυπήματα τῶν δημίων. Ἐξακισχίλιοι σταυροὶ ἐνταῦθα ἀνυψώθησαν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος καὶ πρὶν ἔτι ἡ σελήνη πληρωθῆ, ἤσπαιρον ἐπὶ τῶν σταυρῶν τούτων ἐξακισχίλιοι αἱμοσταγεῖς καὶ οἰμάζοντες δοῦλοι, ἀποτρόπαιοι τρόπαιοι τῆς νικητρίας Ῥώμης καὶ μαρτύριοι πρὸς τοῦτοίς, ὅτι ἐμελλον νὰ παρέλθωσιν ἱκαναὶ ἑκατονταετηρίδες, ἕως οὐ μάθωσιν οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς ταύτης, ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶνε δι' ὄλους κοινὸν ἀγαθόν.

Τῷ ὄντι δὲ πολὺς παρήλθε χρόνος, ἕως οὐ ἡ ἀναγνώρισις τούτου γείνη κανὼν. Ὁ χριστιανισμὸς κατέδειξε λαμπρῶς καὶ σαφῶς τὴν ἰσότητα πάντων τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ εἰσαχθέντος εἰς Ῥώμην ἐξηκολούθει ἡ δουλεία. Διὰ τῆς ἀσυνεπειᾶς ταύτης ἢ ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν αὐτοκρατόρων Ῥώμῃ ὑποβιβάζεται μᾶλλον τῆς ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν. Τὸ νὰ ὁμολογῇ τις τὸ παράνομον θεσμοῦ τινος θεωρητικῶς καὶ ἀφ' ἑτέρου ν' ἀσπάζεται αὐτὸν πρακτικῶς εἶνε προφανῶς μᾶλλον ἀποδοκιμαστῆρον ἢ ἡ ἄνευ ἐπικαταλογισμοῦ σκληρότης καὶ φιλαυτία.

(Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ.)

Ε. Ἐκσταίν.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ ΣΥΜΒΑΜΑ ΤΟΥ ΔΟΚΤΟΡΟΣ ΤΖΕΚΥΛ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΙΔ. Υπὸ ΡΟΒΕΡΤΟΥ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ.

(Συνέχεια.)

ΤΕ ἀνέγνωσα τὴν ἐπιστολήν, ἐσημάτισα τὴν στερεὰν πεποιθήσιν ὅτι ὁ συνάδελφός μου Ἐρρικός Τζέκυλ ἔγεινε παράφρων. Ἐντούτοις μέχρις οὐ

λάβω θετικὰς ἀποδείξεις περὶ τούτου, ἤσθανόμην ἐμαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ ἐκτελέσω τὴν παράκλησίν του. Ὅσα ὀλιγώτερον ἐνόουν τὴν ἀκατάληπτον αὐτὴν ἐπι-